

Veno Taufer

Lahko pisatelji kaj dopovemo politiki?

Sprašujem se, ali lahko pisatelji kaj povemo ali celo dopovemo politiki, politikom. Bojim se, da komaj kdaj in komaj kaj – razen v izjemnih primerih, v časih hude krize, ki nastopijo pred zlomom kakega totalitarizma, v zvezi s čimer imamo intelektualci srednje in vzhodne Evrope nekaj izkušenj. Toda to so bili do zdaj le izjemni trenutki, sicer pa se politiki ne obremenjujejo s tem, kaj govorijo ali peroprasajo pisatelji. A prepričan sem, da prihaja čas, ko bo politika literaturi morala prisluhniti, ali bolj natančno: politika bo morala resnično prizadevno in z vsemi sredstvi, ki so ji na voljo, pomagati literaturi, da nagovarja čim širše občinstvo, da posreduje svoje umetniško artikulirane informacije drugim. Drugim skupnostim, jezikovnim in tradicijskim, kulturnim in civilizacijskim "drugim", drugačnim. Literatura se namreč že od nekdanjega zaveda nesamozadostnosti svojega jezikovnega, tradicijskega, nacionalnega kroga. Zaprt krog samozadostnosti je mrtev, predvsem pa zelo pogosto nagnjen k agresivnosti. Literatura, umetnost, ga že stoletja prebija, se odpira, se oplaja, dialogizira itd.

Ne, čas novega zavedanja, osveščenosti o lastni nesamozadostnosti ni šele na poti. Je že tu! Predstavil se je surovo in kruto – in politično. Enajstega septembra lani je teroristično nasilje apokaliptično opozorilo evropsko-ameriško civilizacijo, da ni sama sebi zadostna, še več, da je ranljivo nesamozadostna; da ne sme biti sama sebi zadostna, če hoče preživeti. In da mora to nesamozadostnost živeti, se je zavedati, jo upoštevati, jo sprejeti tudi pri drugih, če hoče ohraniti vse tisto, kar ima za svoje dragocene civilizacijske in kulturne vrednote.

Pisatelji sami, pa tudi bralci, kritiki in literarni zgodovinarji, so si zlasti od renesanse naprej težili radovednost pri drugih in drugačnih literaturah. Tako so nastajali krogi

literarnih "šol", stilov, celih tematsko-motivnih obdobj, ki so prehajala iz enega nacionalnega oziroma jezikovnega področja v drugega. Bistveno pri tem pa je bilo (in je še zmeraj), da so ta prehajanja "informacij" doživljala tudi modifikacije. Na primer predromantika se je iz Anglije širila v Nemčijo, Francijo in potem po vsej Evropi; pa vplivi ruskega romana 19. stoletja na evropski moderni roman 20. stoletja. Stilne, tematske in druge "informacije" so doživljale dopolnitve s specifičnimi "lokalnimi" izkušnjami. Radovednost ni bila praviloma nikoli zgolj informacijsko potešena, marveč obogatena, dopolnjena z novo in drugačno eksistencialno izkušnjo, modificirana s svojo lastno umetniško artikulacijo izkušnje.

Povedano ni za pisce in bralce nič novega. Dejstvo pa je, da take izkušnje politike, ki ima v rokah platno in škarje in kljuke vrat, niso zanimale ali pa le v povezavi z ozko prakticističnimi ali reprezentančnimi koristmi. Prej omenjene oblike dialoga literatur so bile prepuščene naključjem. Kot kaže, je naklonjenost politike znanstvenemu literarnemu raziskovanju, literarnemu prevajanju in sodelovanju literatur – kar se tiče financ – še zmeraj zelo skopa, minimalna. To ni le slovenska kulturno politična posebnost, je splošno evropska, bo pa za Slovenijo še posebej odločujoča.

Zgovorno je dejstvo, da so se bralci zatekali ali se zatekajo – zlasti v kritičnih in negotovih časih – po temeljne in najizčrpnjše informacije prav k literaturi; kaj niso naši starši med drugo svetovno vojno segali po *Vojni in miru* Leva Tolstoja? Ali mi sami med zadnjimi balkanskimi vojnami po *Mostu na Drini* in *Travniški kroniki* Iva Andrića ali *Dervišu in smrti* Meše Selimovića? Ali ni bil med iransko revolucijo (zdaj pa še posebej) tudi med francoskimi in angleškimi bralci aktualen roman Vladimirja Bartola *Alamut*? Seveda je jasno in za moj *pledoajé* politiki bistveno, da ne zagovarjam navadne radovednosti, ki jo lahko v teh časih površno potešijo mediji. Gre za bistveno odpiranje bivanjske radovednosti, vznemirljivosti, občutljivosti duha. Če prebiram *Don Kihota*, se ne le krohotam ali sočustvujem ob tragikomiki, grotesknosti zgodbe, ki mi o duši španskega človeka pove več kot še tako izčrpna študija španske zgodovine, pač pa me zgodba tudi napolnjuje z močno senzibilnostjo za eksistencialnost prav moje lastne sodobnosti.

Pa smo pri bistvu. Literatura odpira univerzum drugega, različnega, v katerem pa se spoznavamo tudi sami. Gre za srečanje subjektivitet z njihovimi lastnimi tradicijami, kulturami, institucijami, tudi – politikom tako ljuba beseda –

interesi. Predvsem pa duhovnimi plastmi, ki so v samih temeljih življenja. Stopamo v čas, ko se vse, kar imenujemo kulturno, politično, informacijsko, virtualno – pri tem pa nič manj individualno, subjektivno – nenadoma in včasih osupljivo prekriva. Umetnost ni pri tem prekrivanju nobena izjema.

Priznati moramo, da umetnost postaja kapital – tako kot zrak, voda, zemlja, gozdovi in jezik ... In kaj pomeni kapital v svetu, ki se prekriva z interesi, strahovi, ogroženostmi? V jeziku kapitala in politike: prerazporeditev dobrin. In kakšne dobrine prinaša literatura? Nemir, vznemirljivost, razpiranje v radovednosti, občutljivost in spraševanje o bivanju, spoznavanje lastne nesamozadostnosti in zavedanje o drugem, o drugačnosti. Ta hip, v času tesnob, neuravnoteženosti, nestabilnosti, pomanjkanja vrednot, nihilizma oblasti in moči, nejasnosti, a nujnosti prevrednotenja vrednot, nastaja – nasproti medijski prenasičenosti in utrujajočemu otopevanju – visoka stopnja senzibilnosti. Za to je ključna umetnost. Senzibilnost lahko sama zase ali pa prav s pomočjo umetnosti, zlasti literature, razvije avtentičen posluš za drugačno. To je prostor in čas prehajanja smislov, vzpostavljanja dialogov. Pa ne samo posredovanja, informiranja, marveč odpiranja smiselnosti informacije.

Beseda "kulturna identiteta" se že močno obrablja v jeziku politike EU, ki ga politiki EU dobro razumejo, naši "tranzicijski" politiki pa se ga naglo učijo: prost pretok kapitala, ljudi, blaga, idej ... A ni jezik kapital literature? Izmenjava pisateljev, knjig, vplivov motivov, tematik, žanrov, projektov pisateljskih združenj in društev, svobodni pretok ljudi, dobrin, idej itd.?

Kaj lahko torej pisatelji povemo politiki? Da je dolžna z vsemi sredstvi (in še dosti večjimi, kot se ji zdi zadovoljivo!) pripomoči k temu "prerazporejanju" kapitala. Neizogibno bo in je že, da podpira mednarodna srečanja in izmenjave, medsebojne obiske avtorjev (to dokazano najplodnejšo obliko sodelovanja); da omogoča in pomaga intenzivirati izmenjavo izkušenj, oblik delovanja, zamisli promocijskih projektov med pisateljskimi organizacijami; da podpre pisateljska društva in zveze pri ustvarjanju bank prevodov in stimulira založbe k objavljanju teh prevodov; da omogoča izhajanje mednarodno koncipiranih literarnih zbornikov in revij; da spodbuja mednarodne literarne natečaje; da z denarjem davkoplačevalcev, med katerimi literati nismo zanemarljiv del, podpira gledališke, pisateljske in drugače profilirane izmenjave, gostovanja; da podpira marketing pisateljskih akcij; da stimulira,

vzpodbuja medije k popularizaciji pisateljskih akcij, objav knjig, nastopov; da tudi pisatelje vključuje v svoje državne, gospodarske in druge promocije (po mnogih obiskih v Sloveniji so nas lani lepo presenetili Danci, ki so v najvišji državniški obisk vključili tudi vodilnega danskega pesnika!); konec koncev pa tudi, da ima soustvarjalen posluš, ne pa birokratski odnos do najrazličnejših *ad hoc* pisateljskih akcij (saj je ustvarjalnost vendar že po definiciji predvsem *ad hoc* dejavnost).

Politika po svetu – in upam, da tudi pri nas – ta hip torej zelo zaskrbljeno in boleče spoznava svojo nesamozadostnost. Spoznava jo tudi doslej najbolj v lastno samozadostnost prepričana svetovna sila, čeprav si tega noče priznati. S to rano, razprtostjo in krhko ranljivostjo sveta, pa smo si pisatelji že dolgo domači.

SODOBNOST

revija za književnost in kulturo

Letnik 66, številka 3, 2002

Izdajatelj

**Cankarjeva založba
Kopitarjeva ulica 2
1512 LJUBLJANA**

Naslov uredništva

**SODOBNOST
Hribarjevo nabrežje 13
1512 LJUBLJANA**

Telefon 01 200 41 02

sodobnost@cankarjeva-z.si

Naročila in reklamacije

**Cankarjeva založba
Kopitarjeva ulica 2
1512 LJUBLJANA
Telefon 01 230 26 95, 080 11 08**

Tisk

**TISKARNA LJUBLJANA d.d.
ISSN 0038-0482**

Oblikovanje ovitka

**Jani Bavčer, ARSENAL,
sodelavec Matej Pajnič**

Računalniški prelom

Janez Turk

Glavni urednik

EVALD FLISAR

Uredništvo

**Sandra Baumgartner
Igor Bratož
Meta Kušar
Miloš Mikeln
Igor Škamperle
Milan Vincetič
France Vurnik
Ciril Zlobec**

Lektorica in tajnica

**uredništva
Metka Peserl
metka.peserl@volja.net**

**Glavni urednik sprejema
sodelavce vsak ponedeljek
od 11. do 13. ure
v pisarni uredništva,
Hribarjevo nabrežje 13.**

**Sodelavce prosimo,
da prispevkom obvezno
priložijo disketo.**

**Nenaročenih prispevkov
ne vračamo.**

**Letna naročnina
z 20 % popustom
za redne naročnike
9800 SIT.**

**Cena te številke
v prosti prodaji
1500 SIT.**

**Cena za naročnike
v tujini USD 125
ali protivrednost
v drugi valuti.**

**Revija izhaja
ob finančni pomoči
Ministrstva za kulturo
Republike Slovenije
in sponzorjev.**

**Stališča avtorjev
niso zmeraj tudi
stališča glavnega
urednika ali članov
uredništva.**